Compañía Nacional de Danza

baletni ansambel

Umetniško vodenje:

Nacho Duato

Castrati *Skopljenci*
Rassemblement *Shajanje*
Por Vos Muero *Za vas umrem*

MINISTERIO DE CULTURA
ESPAÑA

Predstava traja približno 2 uri
(Kastrati 27', Shajanje 19', Za vas umrem 26')
in ima dva odmora.

9. aprila ob 20. uri
Gallusova dvorana
© **cankarjev dom**

Castrati *Kastrati*

Koreografija: Nacho Duato
Glasba: Antonio Vivaldi (*Nisi Dominus, RV 608; Stabat Mater RV 621; Salve Regina, RV 616; Koncert za flavto in godala v g-molu, RV 439 "La notte")*, Karl Jenkins (*Palladio*)
Scenografija: Nacho Duato
Kostumi: Francis Montesinos
Oblikovanje luči: Brad Fields
Svetovna premiera v izvedbi Španskega baletnega ansambla je bila 5. aprila 2002 v Santanderju.

Plešejo:
Alejandro Álvarez, Amaury Lebrun, Gentian Doda, Héctor Torres, Randy Castillo, Francisco Lorenzo, Oscar Salomonsson, José Carlos Blanco,

Pred le nekaj stoletji so bili kastrati na vrhuncu priljubljenosti. Nastopali so v opernih predstavah po vsej Evropi, nekateri med njimi so uživali kar zvezdniški položaj. Zadnji kastrat je umrl v drugem desetletju 20. stoletja. Bil je vodja zbora Sikstinske kapele in mu je v začetku stoletja uspelo posneti svoj glas na prvih nosilcih zvoka ter ga tako ohraniti za zgodovino.
V 1. stoletju n.št., ko je apostol Pavel zapisal, naj bodo »ženske v cerkvi tiho« (*Mulier tacet in ecclesia*), gotovo ni predvidel posledic svoje izjave. Nekaj stoletij pozneje so bili cerkveni zbori brez ženskih glasov: pri obredih so peli le kontratenorji in dečki pred pubertetnim menjavanjem glasu. Nekaj časa je bila ta sestava uspešna, a glasbeni razvoj je zahteval vedno večji glasovni razpon in tako so sčasoma potrebovali odrasle pevce z ženskim glasovnim obsegom.

Skopljenje so poznali že pred Kristusom, le izvirni razlogi zanj so bili drugačni. Pri Egipčanih je bilo skopljenje oblika kazni, Arabci so ga uporabljali med verskimi obredi, Turki pa so tako ustvarili evnuhe brez spolnega poželenja, ki so varovali njihove hareme. Prav evnuhi, ki so s svojim sladkim petjem kratkočasili številne prebivalke haremov, so sprožili skopljenje v službi umetnosti.

Vse do konca 16. stoletja, ko je tedanji papež prvič dovolil nastop kastratov v Sikstinski kapeli, je bilo skopljenje v službi umetnosti obroben in zakonsko prepovedan poseg. Z vstopom skopljencev v papeško službo pa je kariera kastrata denimo za sinove revnih družin postala ena od redkih možnosti za preboj v lagodnejše življenje. Po vsej Italiji so se pojavile šole petja, saj so se kastrati šolali šest do osem let, priznani učitelji pa so poučevali tudi zasebno. Skopljenje je omogočilo nenavadne glasovne sposobnosti in glasu pridalo svojsko barvo. Kljub veliki slavi nekaterih pevcev in njihovemu družbenemu ugledu je skopljenje vseskozi ostalo ob robu zakona, tako da so ga izvajali pod pretvezo bolezni ali nesreče. Z rojstvom opere se je začela prevlada kastratov tudi na posvetnih glasbenih odrih. Po baročnih opernih pravilih se je vsak lik izražal v glasovni legi skladno s svojim stanom. Tako so plemeniti ljubimci in božanstva svoja čustva izražali v visokih sopranskih legah ne glede na spol, tenorske in basovske vloge pa so bile namenjene komičnim likom. S spremembo glasbene konvencije, ki je tenorjem in basom omogočila dejavnejšo vlogo v opernih libretih, se je zmanjšal pomen kastratov in operno prizorišče so zavzele primadone.

Rassemblement *Shajanje*

Koreografija: Nacho Duato
Glasba: Toto Bissainthe (zgoščenka *Rasanbleman*)
Scenografija: Walter Nobbe
Kostumi: Nacho Duato
Oblikovanje luči: Nicolás Fischtel (A.A.I.) po izvirnem oblikovanju Dicka Limdsctröma
Postavitev: Lena Wennergren-Juras
Svetovna premiera dela je bila leta 1990 v izvedbi Baleta Cullberg v gledališču Hjalmarja Bergmana v Oslu, premiera Španskega baletnega ansambla pa leta 1991 v madridskem Teatru de la Zarzuela.

Plešejo:
Stephanie Dalphond
Mar Baudesson
Andrea Méndez
Marina Jiménez
Isaac Montllor
Gentian Doda
Jens Rosen
Randy Castillo

Vojaka:
Joel Toledo, Dimo Kirilov

Duato se je pri oblikovanju tega dela naslonil na zgodovino Haitija in glasbo **Toto Bissainthe**. Pesmi te haitijske glasbenice in igralke so svojevrstno zlitje tradicionalne haitijske glasbe in lirizma v sodobnih aranžmajih. Marie Clotilde "Toto" Bissainthe je svojo uspešno pot pevke, avtorice besedil in skladateljice začela v sedemdesetih. S svojo presunljivo izraznostjo je postala glasnica haitijskega naroda, čeprav je bila zaradi političnih razmer prisiljena večino svojega življenja preživeti v tujini. Njene pesmi izražajo naporen vsakdanjik sužnjev, njihovo hrepenenje po Afriki, mitični deželi svobode. Izražajo njihov upor proti kolonializmu, njegovo politiko, vero, kulturo in jezik. Presunljiv in navdušujoč ***Rassemblement*** z osvobajajočo močjo glasbe in plesa poziva k priznanju človekovih pravic. Glasbena podlaga so pretežno tradicionalne haitijske pesmi, prežete s podobo sveta, kot ga oblikuje vudu, katerega korenine izvirajo prav s Haitija. Moč, ki so jo afriški sužnji na Haitiju zajemali iz zmesi afriškega verovanja, je bila tolikšna, da je konec 18. stoletja sprožila prvo uspešno revolucijo v kolonialnih deželah. Po desetletju bojev je leta 1804 Haiti postal prva neodvisna črnska republika. Vudu, ki je revnim in izkoriščanim kmetom pomenil čaščenje afriških korenin, je postal vera in orodje moči.
Ob koncu 19. stoletja se je na podlagi senzacionalističnih objav o obredih vuduja na Zahodu zasidrala slika mračnega kulta zla, ki do danes ni dosti zbledela. Kljub poskusom rehabilitacije v petdesetih letih 20. stoletja je karibska kultura s temelji v vuduju eksotična zanimivost vznemirjenja željnih turistov.
V baletu ***Rassemblement*** se Duato vrača k preprostosti svojega koreografskega prvenca *Jardí Tancat*. Štirje pari v sivih delovnih oblačilih počasne in umirjene gibe postopno stopnjujejo vse do presunljivega konca, ko se beseda »svoboda« večkrat ponovi. Rojstvo vuduja v deželi izgnanstva, ki je prvi skupen jezik sužnjev različnih etničnih skupin, je pomenilo živ ustvarjalni trenutek, kulturno poenotenje, ki naj bi spremenilo svet in omogočilo osvoboditev podjarmljenih. Tradicionalna haitijska glasba v spoju s preostalimi glasbenimi oblikami ustvarja sodobno glasbo brez omejitev.

Por vos muero *Za vas umrem*

Koreografija: Nacho Duato
Glasba: španska glasba iz 15. in 16. stoletja (skladba *El mestre* z zgoščenke katalonskih ljudskih napevov *Cançons de la Catalunya millenaria* v izvedbi Kraljevega katalonskega ansambla, dirigent Jordi Savall; španske pesmi in plesi iz antologije španske glasbe)
Scenografija: Nacho Duato
Kostumi: Nacho Duato in Ismael Aznar
Oblikovanje luči: Nicolás Fischtel (A.A.I.)
Besedilo: Garcilaso de la Vega
Glas: Miguel Bosé
Svetovna premiera v izvedbi Španskega baletnega ansambla je bila 11. aprila 1996 v Madridu.

Plešejo:
Ana María López - Gentian Doda
Nadja Sellrup - Amaury Lebrun
Susana Riazuelo - Joel Toledo
Ana Teresa Gonzaga - Rafael Rivero
Tamako Akiyama - Fabrice Edelmann
Luisa María Arias - Dimo Kirilov

Duato je navdih iskal pri stari španski glasbi iz 15. in 16. stoletja ter pri nekaterih najlepših verzih španskega pesnika Garcilasa de la Vege (1503–36), po mnenju mnogih enega največjih španskih pesnikov. Kot oficir je se je boril v vojski španskega kralja Karla V., udeležil se je bojev proti Turkom in bil za svoj pogum imenovan za viteza. Dvorne spletke so ga pahnile v nemilost pri kralju in za kratek čas celo v ječo, tako da je del svojega življenja preživel v Neaplju, kjer je po italijanskem vzoru prevzel pisanje v jambskem enajstercu. Ko si je ponovno pridobil kraljevo zaupanje, se je leta 1536 udeležil bojev proti združeni vojski Sulejmana Veličastnega in njegovih francoskih zaveznikov. V napadu na trdnjavo ga je smrtno zadel kamen z obzidja. Njegovi najbolj znani zbirki sta Ure naše gospe (*Hora de Nuestra Señora*) in Garcilaso brez komentarja (*Garcilaso sin Comento*).

Preplet glasbe in poezije sodobno plesno delo ***Por vos muero*** umešča v zgodovinsko ozadje 15. in 16. stoletja. Španska zlata doba je poleg nesporne politične moči povezana tudi z umetniškimi presežniki na vseh področjih; razcvet pesništva, dramatike, slikarstva in glasbe je bil posledica prevladujoče politične vloge Španije.
Balet sestavljata dva dela, ki sta ločena predvsem kostumsko. V prvem plesalci nastopajo v sodobnih kostumih, v drugem pa v slogovnih kostumih 16. stoletja. Poseben izziv je tudi glasba, saj nima običajne pravilne ritmične strukture. Baletna ali plesna glasba ima navadno preprost ritmični vzorec ali preprosto shemo, ki plesalcem omogoča lažji pregled nad ritmično zgradbo. Toda stara glasba, ki jo je uporabil v ***Por vos muero***, ni pravilna, simetrična; nenehne komajda opazne spremembe ritma in tempa pomenijo plesnemu ansamblu dodaten izziv. Čeprav je koreograf skušal prikazati pomen in vlogo plesa v španski družbi pred petsto leti, plesni koraki niso le posnetek tedanjih plesov. Z izhajanjem iz gibov, povzetih po upodobitvah na platnih zlate španske dobe, je nastala plesna podlaga, ki skuša kar najbolje povzeti vlogo in pomen plesa v tedanji družbi, saj je bil v 15. in 16. stoletju ples kulturni izraz ljudi vseh družbenih slojev. Koreografija Za vas umrem časti pomembno vlogo plesa pri katerem koli družabnem dogodku.

Garcilaso de la Vega, Por vos muero/ Za vas umrem
Prevod v prozi: Alenka Bole Vrabec

Nenehno sem oblit s solzami
in venomer zrak lomijo vzdihljaji,
a še bolj boli, ker razodenem ne,
da je vse to zavoljo vas.

Pesem, napisal več sem kot ukazano
in manj, kot mislil sem,
nič več ne sprašuj, saj zdaj povem.

Nihče, gospa, ne more biti srečen
ne nesrečen, dokler vas ne uzre;
blaženost, da vidi vas, izgine tisti hip,
ko v hrepenenju si vas zaželi,
tako, ne da bi vas poznal;
nihče, gospa, ne more biti srečen
ne nesrečen, dokler vas ne uzre.

Ljudi prevzema strah,
ko jim pravite,
da čudež, ki ste ga storili,
se na poroki je imel zgoditi.
Mislim, če pojdete po poti tej,
boste vodo spreminjali v vino
kakor rajanje v smeh.

Sprejmite solze, ki na grobu tem
se lijejo in lile so že prej,
sicer bodo jalove, dokler oči,
ki so vas gledale, ta večna temna noč
mi ne zastre, darovaje mi druge, da vas vidim.

V moji duši zapisana je vaša kretnja,
kar želel bi pisati o vas,
ste napisali sami, jaz sem le prebral
in temu zdaj sledim.

Bil rojen sem samo zato, da ljubim vas,
mi dušo izklesali ste po svoji meri
in že njen ustroj vzbuja mi ljubezen.

Vse, kar imam, sem vam dolžan,
za vas sem bil rojen, za vas živim,
za vas umreti moram in za vas umrem.

Španski baletni ansambel **Compañía Nacional de Danz**a iz Madrida je bil ustanovljen leta 1979 kot Španski narodni klasični balet (Ballet Nacional de Espańa Clásico), prvi umetniški vodja je bil Víctor Ullate. Leta 1983 je vodenje ansambla prevzela María de Avila, ki je številne koreografije zaupala Rayju Barri, v Španiji živečemu severnoameriškemu plesalcu in koreografu, vse do leta 1990 tudi pomočniku direktorja. Decembra 1987 je umetniška vodja baleta postala Maja Plisecka.
Imenovanje priznanega plesalca in koreografa Nacha Duata za umetniškega vodjo Španskega baletnega ansambla junija leta 1990 je skupini prineslo vsebinske in repertoarne spremembe. Duatova umetniška vizija je oblikovanje baletnega ansambla s svojstveno izraznostjo, ki sicer prevzema sodoben slog, a ohranja klasična plesna načela. V repertoar je poleg odličnih, svetovno priznanih del zajel nova koreografska dela, ki so bila ustvarjena prav za ta baletni ansambel.

Nacho Duato se je rodil v španski Valencii in se pri osemnajstih začel uriti v baletu na londonski šoli Rambert School. Študij baleta je nadaljeval na šoli Mudra School Mauricea Béjarta v Bruslju. Plesno izobrazbo je izpopolnil na Ameriškem plesnem središču Alvina Aileyja v New Yorku. Leta 1980 se je Duato profesionalno pridružil stockholmskemu ansamblu Balet Cullberg in leto pozneje na povabilo Jiřija Kyliána Nizozemskemu plesnemu gledališču. Tu je našel svoj prvi umetniški dom, saj je v Kyliánu kot plesalec našel vrhunskega koreografa pa tudi mentorja, ki ga je spodbujal pri nadaljevanju kariere v koreografiji. Po uspešnem koreografskem prvencu s predstavo Jardí Tancat iz 1983 je prav Kylián Duata spodbudil, da se je posvetil koreografiji in ga leta 1988 tudi povabil k sodelovanju kot hišnega koreografa.
Državni zavod za odrsko umetnost in glasbo pri španskem ministrstvu za kulturo je junija 1990 Nacha Duata nastavil za umetniškega vodjo Španskega baletnega ansambla. V prvem desetletju svojega obstoja je ansambel zamenjal kar štiri umetniške vodje z zelo različnimi vsebinskimi izhodišči. Nova vsebinska izhodišča, ki jih je postavilo ministrstvo za kulturo, so bila usmerjena predvsem v oblikovanje ansambla, ki bi izražal špansko identiteto. Duato je želel ansamblu omogočiti predvsem dolgoročnejše vsebinske temelje, tako da bi končno lahko razvil prepoznaven slog. Po mnenju Nacha Duata je španska prepoznavnost desetletja živela le v nogometu, bikoborbah in kastanjetah, v baletu pa prav gotovo ni imela tradicije. Prepoznavnost ansambla je zato gradil na vrsti avtorskih baletov, ki odsevajo posebnosti španskega temperamenta. Po mnenju kritikov je odličnost Španskega baletnega ansambla prav v vrhunski tehnični izvedbi, povezani s sredozemskim temperamentom.
Kot plesalec je Duato leta 1987 prejel nizozemsko zlato plesno nagrado Združenja vodstev gledaliških in koncertnih dejavnosti (Gouden Dansprijs VSCD). Zaradi nadarjenosti za koreografijo je Duato v zameno za svoboščine koreografa kmalu opustil omejitve plesalca. Leta 1983 je debitiral z izjemno uspešnim delom Jardí Tancat, zasnovanim na špansko-katalonsko glasbo rojakinje Marie del Mar Boneta, ki mu je prineslo prvo nagrado na mednarodni koreografski delavnici v Kölnu. Leta 1988 je poleg Hansa van Manena in Jiřija Kyliána postal hišni koreograf Nizozemskega plesnega gledališča.
Številni plesni ansambli si želijo svežih koreografskih del za svoj repertoar, zato je Duato ustvarjal za baletne ansamble, kot so Balet Cullberg, Nizozemsko plesno gledališče, Kanadski veliki balet, Balet nemške opere, Avstralski balet, Stuttgartski balet, Balet Gulbenkian, Balet finske opere, Sanfranciški balet, Kraljevi balet in Ameriško baletno gledališče.
Leta 1995 je prejel priznanje viteza reda umetnosti in književnosti, ki ga podeljuje francosko veleposlaništvo v Španiji. Leta 1998 je prejel zlato medaljo španske vlade za zasluge v lepih umetnostih. Aprila 2000 mu je mednarodna plesna zveza podelila *benois de la danse*, eno najprestižnejših mednarodnih nagrad za koreografijo *Multiplicity. Forms of Silence and Emptiness*. Duato je prejel tudi špansko narodno plesno nagrado za leto 2003.
Plesni slog Nacha Duata je sodoben s temelji klasičnega baleta. Klasična baletna tehnika plesalce oblikuje v prepoznavni eleganci in jim omogoča tehnično dognanost. Duato pa poudarja tudi drugo sestavino, to je sposobnost povezovanja z gledalci. Po njegovem mnenju je ples sporazumevanje s publiko in kljub pomembni vlogi tehnike ravno zato daje prednost plesalcem s to sposobnostjo. Vsaka predstava naj bi bila individualna izkušnja za plesalce in občinstvo. To je tudi razlog, da v koreografijah uporablja vedno nove plesne izraze, za katere išče navdih v najrazličnejših glasbenih zvrsteh. Plesne predstave Nacha Duata tako vedno znova presenetijo s svežo interpretacijo že videnega.

COMPANÍA NACIONAL DE DANZA
Španski baletni ansambel
UMETNIŠKI VODJA: Nacho Duato

Solisti:
Tamako Akiyama, Luisa María Arias, Mar Baudesson, África Guzmán, Yolanda Martín, Susana Riazuelo, Alejandro Álvarez, Swee Boon Kuik, Dimo Kirilov, Rafael Rivero, Oscar Salomonsson

Baletni zbor:
Liu Baloccahi, Lucía Barbadillo, Stephanie Dalphond, Ana Tereza Gonzaga, Christelle Horna, Marina Jiménez, Ana María López, Andrea Méndez, Inés Pereira, Nadja Sellrup, José Carlos Blanco, Randy Castillo, Gentian Doda, Fabrice Edelmann, Amaury Lebrun, Francisco Lorenzo, Isaac Montllor, Mathieu P. Rouviere, Jens Rosen, Joel Toledo, Héctor Torres, Brett Van Sickle

Umetniški koordinator: Hervé Palito
Asistent umetniškega vodje: Carlos Iturrioz
Asistent predstave: Yoko Taira
Baletni mojster: Kim McCarthy
Korepetitor: Carlos Faxas
Inspicient: José Álvaro Cotillo
Fizioterapevt: Luis Gadea
Maser: Mateo Martín

Direktorica: Carmen Bofarull
Promocija in stiki z javnostmi: Maite Villanueva
Producentka: Sonia Sánchez
Administracija: Aida Pérez
Kadrovska služba: José Antonio Beguiristáin
Vzdrževanje: Ana Galán
Produkcijska skupina: Francisco Javier Serrano, Cristina González, Luis Martín Oya (produkcija gostovanj v tujini)
Asistenti promocije: Luis Tomás Vargas, Adela Gutiérrez
Asistentka uprave: Cristina Sánchez

Tehnični direktor: Marcelo Suárez
Asistent tehničnega direktorja: Ricardo Virgós
Odrski delavci: Francisco Padilla, Carlos Martínez
Luč: Lucas González, Juan Carlos Gallardo
Ton: Jesús Santos, Pedro Álvaro
Garderoberke: Sagrario Martín, Maria Paz Pérez, Carmen Ortega, Valeriana Bon (asistentka)
Rekviziter: José Luis Mora
Skladiščnik: Reyes Sánchez
Hišniška služba: Miguel Angel Cruz, Teresa Morató, Federico Cordero

Izdal: Cankarjev dom, kulturni in kongresni center
Zanj: Mitja Rotovnik, generalni direktor
Program javne službe Cankarjevega doma sofinancira Ministrstvo za kulturo.

© **cankarjev dom**
Prešernova cesta 10, Ljubljana
www.cd-cc.si

Compañía Nacional de Danza

baletni ansambel

Umetniško vodenje:
Nacho Duato

© cankarjev dom